

Агапова О.
кандидат юридичних наук, вчений секретар

Науково-дослідний центр незалежних судових експертиз Міністерства юстиції України

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПОЗАСУДОВОЇ ЮСТИЦІЇ

INSTITUTIONAL SYSTEM OF THE GENERAL COMPETENCIES SUBJECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE EXTRAJUDICIAL JUSTICE AREA

Анотація. У статті, на основі аналізу практики міжнародного співробітництва суб'єктів публічної адміністрації у сфері позасудової юстиції, чинного законодавства України, останніх наукових підходів адміністративно-правової науки, з'ясовано основні форми міжнародної взаємодії та інтеграції до провідних міжнародних та європейських організацій. Автором у статті підкреслюється, що міжнародне співробітництво варто розглядати як інструмент підвищення ефективності діяльності з виконання євроінтеграційних завдань України. Встановлено, що суб'єкти публічної адміністрації у сфері позасудової юстиції активно реалізують міжнародний напрям діяльності за сприянням та підтримкою Міністерства юстиції України. Встановлено, що питання співробітництва стосуються всіх суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції, що функціонують у таких сферах: сфера експертного забезпечення правосуддя; сфера організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); сфера виконання кримінальних покарань та пробації; сфера нотаріату; сфера безоплатної правничої допомоги; сфера діяльності арбітражних керуючих та з питань банкрутства; сфера архівної справи і діловодства. Розглянуто форми реалізації міжнародного співробітництва окремими суб'єктами публічної адміністрації спеціальної компетенції. В ході аналізу міжнародної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань акцентовано на значній ролі спільних проектів з ЄС. Під час розгляду форм міжнародної діяльності у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) підкреслено, що представницькими функціями у відносинах з Міжнародним Союзом судових виконавців є Асоціація приватних виконавців України. В межах розгляду міжнародного співробітництва у сфері нотаріату, встановлено, що Нотаріальна палата України входить до двох провідних організацій, що формують стратегічне бачення у сфері нотаріату на міжнародному та європейському рівнях, а саме: Європейської нотаріальної мережі (European Notarial Network) та Міжнародного союзу нотаріату (International Union of Notaries). У висновках авторка прийшла до висновку, що українські підходи до адміністрування та організації роботи суб'єктів здійснюються на основі міжнародних стандартів та відповідають європейській практиці.

Ключові слова: сфера позасудової юстиції, міжнародне співробітництво, суб'єкти публічного адміністрування спеціальної компетенції, адміністративне право, Міністерство юстиції України.

Abstract. Based on the analysis of the practice of international cooperation of public administration subjects in extrajudicial justice area, current legislation of Ukraine, and the latest scientific approaches of administrative and legal science, the article identifies the main forms of international cooperation and integration into leading international and European organizations. The author emphasizes that international cooperation should be viewed as a tool for improving the efficiency of activities aimed at fulfilling Ukraine's European integration tasks. It is established that public administration subjects in extrajudicial justice area are actively implementing international activities with the assistance and support of the Ministry of Justice of Ukraine. It is established that the issues of cooperation relate to all public administration entities with special competence in the extrajudicial justice area operating in the following areas: the area of expert ensuring of justice; the area of organization of enforcement of decisions of courts and other bodies (officials); the area of execution of criminal sentences and probation; the area of notary; the area of free legal aid; the area of activities of arbitration managers and bankruptcy; the area of archival affairs and record keeping. The author considers the forms of implementation of international cooperation of certain subjects of public administration with special competence. In analyzing international activities in the field of execution of criminal sentences, the author emphasizes the significant role of joint projects with the EU. When considering the forms of international activity in the field of organizing the enforcement of decisions of courts and other bodies (officials), it is emphasized that the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine has representative functions in relations with the International Union of Judicial Officers. As part of the consideration of international cooperation in the field of notaries, it is established that the Notary Chamber of Ukraine is a member of two leading organizations that form a strategic vision in the field of notaries at the international and European levels, namely The European Notarial Network and the International Union of Notaries. In conclusion, the author concludes that Ukrainian approaches to the administration and organization of the work of such entities are based on international standards and are in line with European practice.

Key words: extrajudicial justice area of Ukraine, subjects of public administration, administrative law, Ministry of Justice of Ukraine.

Постановка проблеми. Міжнародна діяльність у сфері позасудової юстиції, без перебільшення, є одним із важливих факторів для розвитку національних суб'єктів публічної адміністрації у відповідності до європейської правової традиції. У контексті забезпечення інтеграції до Європейського простору юстиції та реалізації стратегічного завдання щодо адаптації законодавства України в сфері юстиції до актів права Європейського Союзу (acquis ЕС) питання міжнародного співробітництва набувають пріоритетного значення. З огляду на європейський курс держави, питання співробітництва стосуються всіх суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції, що функціонують у таких сферах: сфера експертного забезпечення правосуддя; сфера організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); сфера виконання кримінальних покарань та пробації; сфера нотаріату; сфера безоплатної правничої допомоги; сфера діяльності арбітражних керуючих та з питань банкрутства; сфера архівної справи і діловодства. Форми міжнародного співро-

бітництва у сфері позасудової юстиції характеризуються комплексністю підходів і водночас їм притаманні специфічні ознаки, врахування яких є важливим для побудови ефективної кооперації.

Аналіз міжнародного співробітництва суб'єктів публічного адміністрування спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції є метою даної статті, що дозволить виявити основні форми та напрями співробітництва таких суб'єктів для подальшого удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльністю суб'єктів, що функціонують у сфері позасудової юстиції у напрямку їх євроінтеграційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи багатогранність обраної тематики дослідження, варто враховувати наукові підходи різних дослідників, що присвячували свої напрацювання питанням міжнародного співробітництва за окремими підгалузям у сфері юстиції. Так, питання міжнародного співробітництва та європейської інтеграції суб'єктів публічної адміністрації досліджували у своїх роботах Ю. Битяк, І. Богатирьов, Т. Коло-

моєць, В. Колпаков, В. Комаров, Н Матюхіна, О. Мельник, О. Предместніков, К. Чижмарь, В. Шепітько, Д. Ягунов та інші. У контексті розгляду загальних питань міжнародного співробітництва Міністерства юстиції України, варто погодитись з думкою Х. Дутки, що «...сама по собі ця інституція (Міністерство юстиції України) не уособлює всю сферу юстиції, проте організує й координує основні питання функціонування юстиції, її розвитку та взаємодії з відповідними органами інших держав» [1, с. 55]. Заслугує також на увагу позиція О. Федькович, яка доводила необхідність посилення ролі Міністерства юстиції України як «...представника держави у сфері міжнародного правового співробітництва» [2, с. 8].

Досліджуючи особливості адміністративно-правового статусу органів юстиції в Україні, В. Кондратенко та В. Дем'янчик, запропонували класифікацію повноважень Міністерства юстиції України та виокремили чотири основних групи обов'язків до яких віднесли: «...1) адаптування законодавства України до стандартів ЄС; 2) внутрішньополітичні та розпорядчі обов'язки; 3) міжнародне співробітництво; 4) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері державної реєстрації» [3, с. 76]. Варто підкреслити, що автори у окрему групу виділяють питання міжнародного співробітництва та відносять такі напрями діяльності як: «...співпраця у сфері примусового виконання рішень; налагодження і підтримання зв'язків з міжнародними організаціями, а також контроль за додержанням Україною міжнародних правових угод та взаємодія з міжнародними інституціями» [3, с. 76]. Безумовно, питання міжнародного співробітництва охоплюють набагато ширші напрями та форми співробітництва, якщо враховувати діяльність всіх суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції. Вважаємо, що питання міжнародного співробітництва суб'єктів спеціальної компетенції у сфері позасудової юстиції є актуальним для науки адміністративного права, а отже потребують більш ґрунтовного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Всеохоплююча прихильність зміцненню верховенства права та справедливості – критерії що виступають об'єднуючим ланцюгом сфер юстиції України та Європи. Співробітництво між Україною та ЄС є частиною Європейської політики сусідства – Східного партнерства. Європейське співтовариство визнає цей стратегічний пріоритет та наголошує у своїх актах, рекомендаціях та програмних документах на важливості цієї співпраці, підкреслюючи колективну відданість спільним цілям регіональної стабільності, управління та адаптації законодавства. Процес інтеграції в європейський економічний, культурний і політичний простір та здійснення внутрішніх реформ і перетворень, спрямованих до вільного, справедливого, демократичного, успішного суспільства, що спирається на європейські цінності: гідність, рівність, права людини, верховенство права, свободу та демократію, а також активізація роботи державних органів, установ, організацій у напрямку ефективної співпраці та координації зусиль щодо комунікації з європейської інтеграції України визначено у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1155-р «Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року» [4] як головні стратегічні цілі.

В першу чергу варто відзначити один із важливих напрямів міжнародного співробітництва Міністерства юстиції України щодо кооперації з Міністерствами юстиції інших країн. Згідно з інформацією розміщеною на офіційному сайті Міністерства юстиції України укладено: 22 міжвідомчі угоди з країнами Європи; 9 міжвідомчих угод з країнами СНД; 5 міжвідомчих угод з країнами Азії; 3 міжвідомчі угоди з країнами Африки; 1 міжвідомча угода з країнами Близького Сходу [5]. Має

рацію Х. Кобацька, що «... у цих договірних документах як джерелах міжнародних прав встановлюються конкретні умови співробітництва та взаємодопомоги у таких питаннях як обмін досвідом щодо удосконалення законодавства у різних сферах, взаємна підтримка навчальних візитів, стажувань, семінарів, зустрічей спеціалістів, допомога щодо взаємного визнання і виконання рішень з цивільних та кримінальних справах, а також міжнародних договорів, консультації спеціалістів з метою забезпечення ефективного функціонування судової системи та ін» [6, с. 40]. Для сприяння процесам міжнародного співробітництва та організаційних питань пов'язаних з цим напрямом діяльності, при Міністерстві юстиції України функціонують структурні підрозділи, а саме: Департамент міжнародного співробітництва та представництва, Відділ міжнародного співробітництва та протоколу, Директорат стратегічного планування та європейської інтеграції.

Є сенс відмітити, що суб'єктам у сфері позасудової юстиції також делеговані повноваження щодо налагодження співробітництва з аналогічними суб'єктами іноземних країн. Пропонуємо розглянути як окремі українські суб'єкти у сфері позасудової юстиції активізують міжнародне співробітництво та інтегруються до провідних європейських інституцій.

Міжнародне співробітництво системи виконання кримінальних покарань України сприяє реалізації відповідних етапів з інтеграції до пенітенціарної системи Європейського Союзу. Слід акцентувати увагу, що питання сприяння міжнародному співробітництву у сфері виконання кримінальних покарань з представниками іноземних держав та організацій відображені як на рівні законів, так і у документах стратегічного характеру, а саме: Законі України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [7] та розпорядженні Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках» [8].

Відповідно до ст. 5 Закону України від 23.06.2005 № 2713-IV «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [9] для організації міжнародного співробітництва у сфері виконання кримінальних покарань Державна кримінально-виконавча служба України взаємодіє з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями на основі міжнародних договорів.

Резумуючи зазначимо, що міжнародна діяльність у сфері виконання кримінальних покарань організована у декількох напрямках: реалізація спільних з ЄС міжнародних проєктів щодо удосконалення роботи кримінально-виконавчої системи, забезпечення прав ув'язнених, зменшення кількості правопорушень тощо; залучення інвестиційної підтримки від міжнародних донорських організацій; імплементація висновків і рекомендацій Ради Європи та інших міжнародних організацій.

Так, вважаємо за необхідне підкреслити, що завдяки реалізації спільних проєктів з ЄС, таких як: «Європейський Союз та Рада Європи працюють разом для підтримки в'язничної реформи в Україні Плюс (SPERU+)»; «На шляху до більш гуманних умов утримання під вартою та зменшення рецидивів правопорушень в Україні «DECOPRIS»» (Towards More Humane Detention Conditions and Reduced Reoffending in Ukraine) [10]; «Норвезький проєкт пробації радників з верховенства права» (The Norwegian Rule of Law Advisers Probation Project (NORLAU)); проєкт «ДІЯ – ЄС: заходи ЄС з питань протидії наркотикам та організованій злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж героїнового маршруту» тощо, кримінально-виконавча

система реформується та інтегрується до європейської пенітенціарної системи.

Міжнародне співробітництво у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) також привертає дослідницьку увагу, адже здійснюється комплексно за сприянням Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України та за участю органів державної виконавчої служби та Асоціації приватних виконавців України.

У сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів провідною міжнародною організацією є Міжнародний Союз судових виконавців (International Union of Judicial Officers). Так, у 2018 році з метою налагодження співробітництва у сфері виконання судових рішень році підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством юстиції України та Міжнародним союзом судових виконавців, що знаменувало новий етап для інтеграції України до цієї сфери правовідносин на міжнародному рівні.

З огляду на активну діяльність Асоціації приватних виконавців України та передбачене Законом України від 02.06.2016 № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» право представляти інтереси приватних виконавців у відносинах з міжнародними організаціями, офіційним представником від України у відносинах з Міжнародним Союзом судових виконавців є Асоціація приватних виконавців України [11].

Потрібно зазначити, що міжнародне співробітництво та інтеграція у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) ще повністю не завершена, а здійснюється у відповідності до загальноєвропейської міжнародної практики та інших заходів.

Міжнародне співробітництво у сфері нотаріату. Нотаріальна палата України – недержавна неприбуткова організація, що здійснює професійне самоврядування у сфері нотаріату та є суб'єктом, якому делеговані повноваження представляти інтереси нотаріусів на міжнародних майданчиках. Згідно із статутом Нотаріальної палати України, затвердженим Черговим з'їздом нотаріусів України від 20.04.2018 № 5 «... Нотаріальна палата України представляє членів та Відділення у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми влас-

ності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями чи іншими юридичними особами, а також у відносинах з фізичними особами, в тому числі самозайнятими» [12].

Зазначимо, що цей суб'єкт входить до двох провідних організацій що формують стратегічне бачення у сфері нотаріату на міжнародному та європейському рівнях, а саме: Європейської нотаріальної мережі (European Notarial Network) [13] та Міжнародного союзу нотаріату (International Union of Notaries) [14].

Є сенс підкреслити, що питання міжнародного співробітництва у сфері позасудової юстиції здійснюються на всіх рівнях та охоплює всіх суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції. У цьому контексті варто згадати і про науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України, які одночасно інтегруються як до Європейського судово-експертного простору, так і до Європейського дослідницького простору; і про систему пробації, що представляють інтереси Європейської конфедерації пробації (The Confederation Of European Probation (CEP)); і про кейси міжнародного співробітництва системи безоплатної правничої допомоги тощо.

Висновок. З огляду на європейський курс зовнішньої політики України, активізацію підтримки з боку країн-ЄС, можна стверджувати, що співпраця з європейськими організаціями у сфері юстиції є одним із пріоритетних напрямків міжнародного співробітництва. Інтеграція суб'єктів публічного адміністрування у сфері юстиції до європейських організацій сприяє обміну досвідом та найкращими практиками з іншими країнами, що дозволяє підвищувати ефективність юридичних процедур та управлінських рішень. Це також відкриває можливості для впровадження міжнародних підходів в національну сферу юстиції, що сприяє підвищенню рівня правового забезпечення та захисту прав громадян.

Визначення основних напрямів міжнародного співробітництва, а також аналіз впливу процесів інтеграції на сферу юстиції дозволив прийти до висновку що українські підходи до адміністрування та організації роботи суб'єктів здійснюються на основі міжнародних стандартів та відповідають європейській практиці. Проаналізувавши досвід міжнародного співробітництва у сфері позасудової юстиції, вважаємо, що його варто розглядати як інструмент підвищення ефективності діяльності з виконання євроінтеграційних завдань України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дутка, Христина Ігорівна. Міжнародне співробітництво як одна з функцій міністерства юстиції. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 березня 2014 року, м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2014. 446 с.
2. Федькович О. В. Роль органів юстиції в організації та забезпеченні функціонування системи правосуддя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій: прокуратура та адвокатура». Київ, 2007. 19 с.
3. Кондратенко, В. М., & Дем'янчик, В. В. Особливості адміністративно-правового статусу органів юстиції в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*, (9), 2020, 74–77.
4. Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року : розпорядж. Каб. Міністрів України від 09.12.2022 № 1155-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 1. Ст. 28.
5. Міжвідомче міжнародне співробітництво. // Міністерство юстиції України : офіц. вебсайт. URL: https://minjust.gov.ua/cat_23135
6. Кобацька Х. І. Порівняльно-правова характеристика центральних органів виконавчої влади у сфері юстиції: європейська традиція та вітчизняна практика : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2017. 251 с.
7. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 29. Ст. 1697. Ред. від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
8. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках : розпорядж. Каб. Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 1. Ст. 33.
9. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 29. Ст. 1697. Ред. від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 20.04.2024).
10. The European Union and the Council of Europe jointly supporting the prison reform in Ukraine // Council of Europe: Pempidou Group. URL: <https://www.coe.int/en/web/pempidou/-the-european-union-and-the-council-of-europe-jointly-supporting-the-prison-reform-in-ukraine> (Last accessed: 27.04.2024).
11. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 53. Ст. 1851. Ред. від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

12. Статут Нотаріальної палати України : затв. черговим З'їздом нотаріусів України від 20.04.2018 № 5 // Нотаріальна палата України : офіц. веб-сайт. URL: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Статут-НПУ-нова-редакція-від-20.04.2018.pdf.pdf> (дата звернення: 20.04.2024).

13. The Notaries of Europe present the results achieved in the framework of their recent projects on the occasion of the EJN-civil meeting // European Notarial Network: A Notarial Network for Legal Practice. 2023, 6 Dec. URL: <https://www.enr-rne.eu/news/41> (Last accessed: 27.04.2024).

14. Statutes of the International Union of Notaries : (approved by the General Meeting on 2 October 2007, amended on 2 October 2015 and on 3 December 2021) // International Union of Notaries. URL: <https://www.uinl.org/statutes> (Last accessed: 27.04.2024).